

*Трипілля:
загадки унікальної культури
віртуальна виставка*

Трипільська культура, також Трипілля, культура Кукутень (рум. Cultura Cucuteni), культурна спільність Трипілля-Кукутень – археологічна культура часів неоліту і раннього енеоліту, українська назва якої походить від назви села Трипілля на Київщині, а румунська від назви румунського села Кукутень, де наприкінці XIX століття були незалежно відкриті перші археологічні знахідки артефактів цієї культури.

На території сучасної України Трипільська культура була відкрита українським археологом чеського походження Вікентієм В'ячеславовичем Хвойкою.

Трипільська культура набула найбільшого розквіту між 5500 та 2750 роками до н. е., розташовувалася між Карпатами і Дніпром на територіях сучасної Румунії, Молдови та України, загальною площею понад 350 тис. км². У часи розквіту культури їй належали найбільші за розміром поселення в Європі: кількість мешканців деяких з них перевищувала 15 тис. осіб.

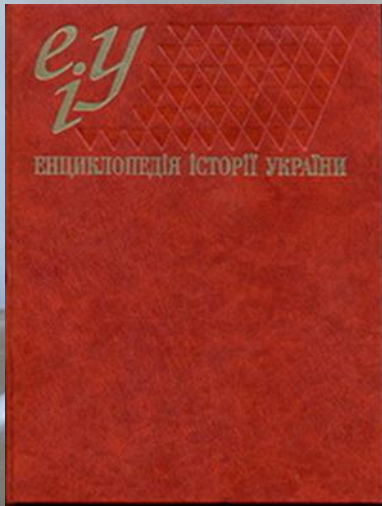
Вікентій Хвойка

З 1890-х років почав займатися археологією, здійснивши низку розкопок у Києві та на Наддніпрянщині; співпрацював із культурними діячами Києва, що гуртувалися в Товаристві шанувальників старовини та мистецтва. Його становленню як археолога, крім самоосвіти, сприяло спілкування з В. Антоновичем та Ф. Вовком. Кошти на проведення розкопок здебільшого отримував від М. А. Терещенка та Б. Ханенка. Визначними відкриттями Хвойки стали палеолітична Кирилівська стоянка в Києві (1893—1900), старожитності, що отримали назви трипільської культури (1893), зарубинецької культури (1899) і черняхівської культури (1899). 1893 — рік початку розкопок на вулиці Кирилівській у Києві вважається офіційним роком відкриття Трипільської культури в Україні. Розкопки палеолітичних стоянок, крім Кирилівської, в урочищі Протасів Яр у Києві, у селі Селище на Черкащині та інші тривали десять років. 1896 року відкрив пам'ятки трипільської культури в селах Трипілля, Жуківці, Стайки на Київщині, а також на березі Дніпра в Києві. Визначив місце цієї культури, зробив класифікацію пам'яток і встановив час її виникнення (4-3 тисячоліття до н. е.).

У 1899 р. Хвойка оголосив про своє відкриття на археологічному з'їзді в Києві.

До 130-річчя з часу відкриття (1893) Трипільської культури, однієї із стародавніх культур IV-III тисячоліть до н.е. в Бібліотеці Житомирського державного університету імені Івана Франка підготовлено віртуальну книжкову виставку.

На виставці представлено документи з фондів Бібліотеки та електронні ресурси.

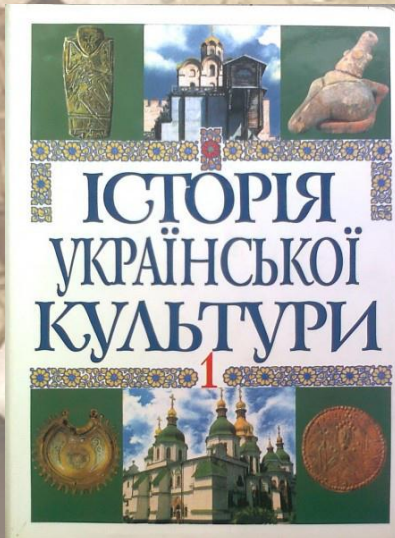

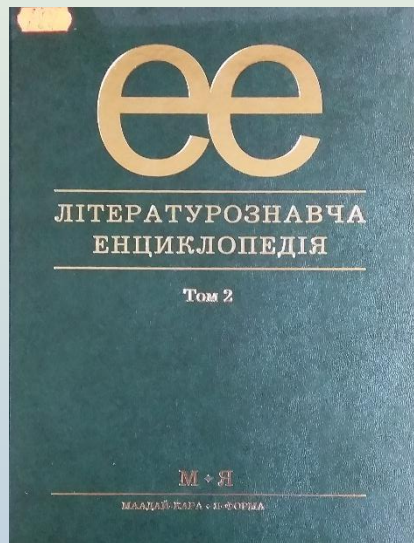
Відейко М. Ю. Трипільська культура // Енциклопедія історії України. В 10 т. Т. 10 / [редкол.: В. А. Смолій та ін.] ; Нац. Акад. наук України, Ін-т історії України. – Київ : Наук. думка, 2013. – С. 153-155. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Trypilska_kra. (Дата перегляду: 24.04.2023).

Черняков І. Т. Хвойка Вікентій Вячеславович / Черняков І. Т., Абашина Н. С. // Енциклопедія історії України. В 10 т. Т. 10 / [редкол.: В. А. Смолій та ін.] ; Нац. Акад. наук України, Ін-т історії України. – Київ : Наук. думка, 2013. – С. 365-366. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Khvojka_V. (Дата перегляду: 28.04.2023).

Черняков І. Т. Трипільська культура // Історія української культури. У 5 т. Т. 1 / редкол.: Толочко П. П. [та ін.] ; Нац. Акад. наук України. – Київ : Наук. думка, 2001. — С. 138-150.

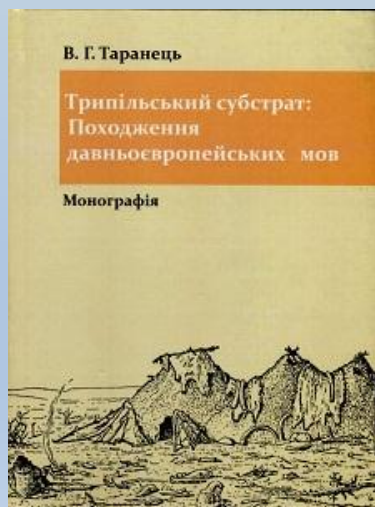
У першому томі багатотомного видання реконструюється процес первинного залюднення українських теренів, висвітлюється побутування на українських землях різних етносів. Системно викладається багатовікова історія української культури, її самобутність та зв'язки з іншими культурами.

Трипільська культура // Літературознавча енциклопедія. У 2 т. Т. 2 / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – Київ : Академія, 2007. – С. 500-501. – Режим доступу: <https://archive.org/details/literaturoznachat2/page/n500/mode/1up?view=theater>. –

(Дата перегляду: 14.07.2023).

Таранець В. Г. Трипільський субстрат: походження давньоєвропейських мов : монографія / В. Г. Таранець ; Нац. акад. держ. упр. при президентові України, Одес. рег. ін-т держ. упр., Миколаїв. держ. ун-т ім. В. О. Сухомлинського. – Одеса, 2009. – 274 с. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000024342>. (Дата перегляду: 14.07.2023).

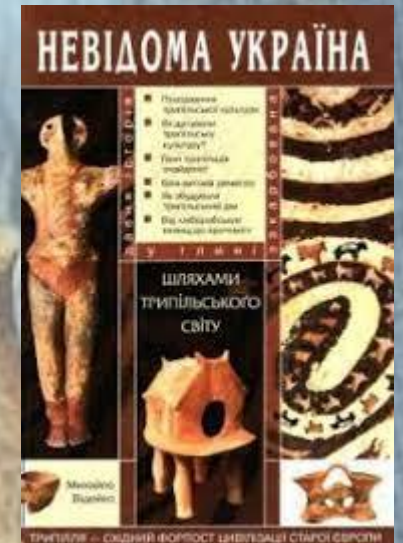
У монографії розглядається проблема впливу Трипільського мовного субстрату на давньоєвропейські мови.

Відейко М. Ю. Шляхами трипільського світу / М. Ю. Відейко. – Київ : Наш час, 2007. – 292 с. – (Невідома Україна).

Що таке трипільська культура, трипільська цивілізація? Звідки походять її творці та як вони виглядали? Якими були їхні житла й поселення? Чи мали вони писемність? Якою мовою спілкувались? Чи існувала трипільська держава? Яке відношення вона має до сучасної України? Де можна побачити трипільські старожитності й у яких книжках про них можна прочитати? Чи відомо вам, що плавити метал на території України почали понад 6000 років тому? Відповіді на ці та багато інших запитань пропонує книга «Шляхами трипільського світу».

Бурдо Н. Б. Трипільська культура. Спогади про золотий вік / Н. Б. Бурдо, М. Ю. Відейко. – Харків : Фоліо, 2007. – 415 с.

Кожна країна у світі має свої історичні легенди. Однією з легенд України, пов'язаною з давньою історією, стала для ХХ століття трипільська культура, можливо, як символ золотого віку – з його добробутом, мудрістю і справедливістю. Ця книжка – хвилююча розповідь про те, що відомо науковцям про славетні часи Трипілля.

Відейко М. Трипільська цивілізація / Михайло Відейко. – Київ : Наш час, 2008. – 158 с. – Бібліогр.: с. 134-138.

Ця книга - про історію пошуків трипільської цивілізації та її відкриття, про те, як трипільці жили на цій землі, як збудували величезні поселення - протоміста, спробували створити писемність. Про те, що таке цивілізація Старої Європи, яка виникла та існувала в VI-III тисячоліттях до Христа та місце Трипілля в її системі.

Відейко М. Україна: від Трипілля до Антів / Михайло Відейко ; [кер. проекту: А. В. Толстоухов, В. О. Зубанов]. – Київ : КВЦ, 2008. – 279 с. – (Україна. Історія великого народу).

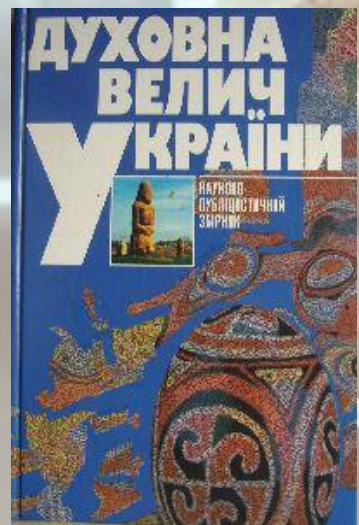
Представлено окремі сторінки історії України, епізоди, які охоплюють період від трипільської археологічної культури (5400-2650 рр. до н.е.) до початку історії антів (IV-V ст. н.е.).

Крвавич Д. П. Будівництво і живопис Трипілля / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук // Українське мистецтво. У 3 ч. Ч. 1 / Д. П. Крвавич, В. А. Овсійчук, С. О. Черепанова. – Львів, 2003. — С. 58-79.

Висвітлено витоки художньої творчості, духовні здобутки Трипілля, що позначились на історичному розвитку українського мистецтва.

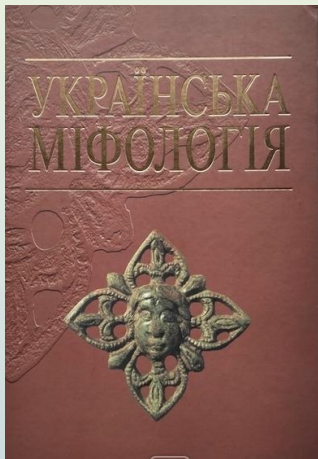

Новиченко І. Загадки Трипільської культури / Ірина Новиченко, Сергій Жебка // Духовна велич України : наук.-публіцист. зб. / [упоряд. Новиченко І. та ін.]. – Київ : Просвіта, 2004. – С. 36-47.

Гуменна Д. Минуле пливе в прийдешнє : Розповідь про Трипілля / Докія Гуменна. – Нью-Йорк : Укр. Вільна Акад. Наук у США, 1978. – 384 с. – (З нашого минулого).

Повість присвячено Трипільській цивілізації. Написана з врахуванням наукових даних з цього питання.

Войтович В. Трипільська культура // Українська міфологія / Валерій Войтович. – Київ : Либідь, 2002. – С. 543.

Книга є спробою осмислення надзвичайно багатого та яскравого світу української дохристиянської міфології - народних уявлень, звичаїв та обрядів, вірувань і повір'їв. Це своєрідний погляд на духовну культуру предків, їхній світогляд, світосприйняття та ментальність.

Трипілля / Х. Й. Роглев [та ін.] // Легендарні села України / Х. Й. Роглев [та ін.]. – Київ : Книга, 2009. – С. 12-16. – (Культурно-історична спадщина України).

У виданні розповідається про історію, легенди, архітектурні пам'ятки відомих українських сіл, які зробили значний внесок в історію України. Книга ілюстрована унікальними фотографіями природи, будинків, церков, замків, фортець та палаців. Видання призначене для збереження реліктів, унікальних пам'яток архітектури та історії цікавих сіл України, що сприяє формуванню національної самосвідомості та історичної пам'яті українського народу.

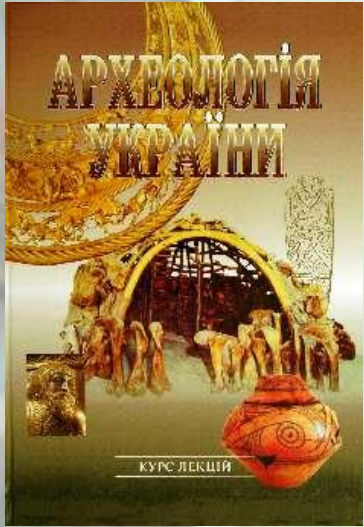
Корвін-Піотровський О. Г. Трипільська культура в Україні / О. Г. Корвін-Піотровський, Н. Б. Бурдо // Україна. Хронологія розвитку. В 6 т. Т. 1 / [редкол.: П. П. Толочко та ін.]. – Київ, 2007. – С. 116-159.

В багатотомному науково-популярному виданні в хронологічній послідовності висвітлюється історичний розвиток України. Перший том присвячений періоду з давніх часів до пізньої античності. Окремий розділ містить інформацію про трипільську культуру.

Трипільська цивілізація / [упоряд.: М. Г. Белік, Г. Б. Войцехівська, Н. М. Артем'єва] // Україна і світ. Т. 1. Стародавні цивілізації (з давніх часів до 500 р. до н. е.) / редкол.: М. Відейко, О. Корнієвський. – Київ, 2009. — С. 32-41. – (Україна. Історія великого народу).

Багатотомне науково-популярне видання розповідає про переплетення історії і культури народів світу, про розквіт і згасання давніх цивілізацій, найбільш видатні події. Окремий розділ присвячено трипільській цивілізації.

Отрощенко В. В. Культурно-історична спільнота Кукутені-Трипілля // Археологія України : курс лекцій / за ред. Л. Л. Залізняка. – Київ : Либідь, 2005. – С. 106-125.

У навчальному посібнику на тлі історичних процесів, що мали місце у первісній Європі, викладено основи сучасної археологічної науки, означено поняття головних археологічних явищ й окреслено найважливіші наукові проблеми української археології. Показано розвиток матеріальної культури України від часу появи першої людини до доби формування перших державних утворень.

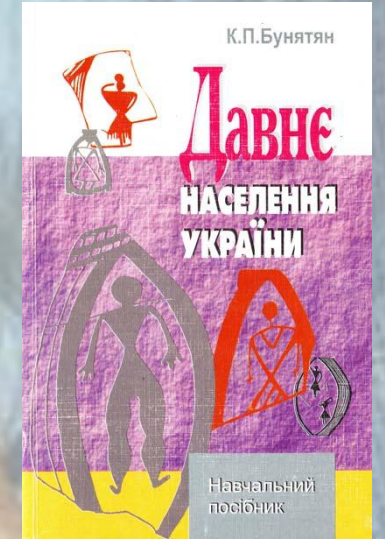
Бунятян К. П. Трипільська культура // Давнє населення України / К. П. Бунятян. – Київ : Либідь, 2003. – С. 114-125.

Висвітлюються головні етапи розвитку первісного населення території України – від виникнення людини розумної до утвердження відтворювального господарства та появи ранньодержавних утворень. Окремий розділ присвячено розкриттю особливостей первісної культури.

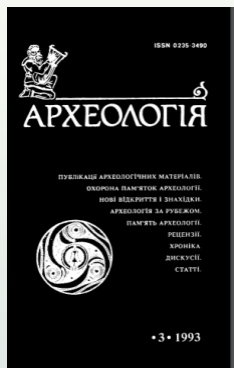

Залізник Л. Л. Первісна історія України : навч. посіб. / Л. Л. Залізник ; Ін-т українознавства Київ. ун-ту ім. Тараса Шевченка. – Київ : Вища шк., 1999. – 262 с.

Висвітлено проблеми стародавньої історії нашої Батьківщини на широкому тлі історії Європи: від появи найдавніших людей на теренах України до постання держави Київська Русь. Значну увагу приділено ролі Трипільської культури в передісторії України.

Публікації в періодичних виданнях:

Археологія. - 1993. - № 3 // Спілка археологів України. – Режим доступу:

http://www.vgosau.kiev.ua/a/Archaeology_1993_03.pdf

Номер присвячений сторічному ювілею відкриття Трипільської культури

В змісті:

Черняков І. Т. Місце Трипільської культури в стародавній Історії Європи (5-19)

Бурдо Н. Б. Ранній етап формування трипільської культури (19-30)

Круц В. О. Питання демографії трипільської культури (30-36)

Мовша Т. І. Взаємовідносини степових і землеробських культур в епоху енеоліту - ранньобронзового віку (36-51)

Шмаглій М. М., Відейко М. Ю. Трипільські протоміста (52-63)

Колесников О. Г. Трипільське домобудівництво (63-74)

Цвек О. В. Релігійні уявлення населення трипілля (74-91)

Ткачук Т. М. Знакова система трипільської культури (91-100)

Рижов С. М. Небелівська група пам'яток трипільської культури (101-114)

Гусев С. О. Пам'ятки розвинутого трипілля Середнього Побужжя (114-127)

Рассамакін Ю. Я., Будников О. Б. Проблеми раннього степового енеоліту у світлі вивчення нових пам'яток (127-143)

Янушевич З. В., Кременецький К. В., Пашкевич Г. О. Палеоботанічні дослідження Трипільської культури (143-152)

Публікації в періодичних виданнях:

1. Білінський В. Українська трипільська культура // Пам'ятки України: історія та культура. - 2017. - N 3. - С. 26-31.
2. Бурдо Н. Б. Антропоморфна пластика з трипільського поселення Майденецьке // Археологія. - 2011. - N 2. - С. 3-16 : іл
3. Бурдо Н. Б. Прясельця пізнього Трипільля - Троя(нів) та Троя // Археологія. - 2018. - N 4. - С. 69-78.
4. Відейко М. Ю. Золото трипільців: пошуки ведуть в Анатолію? / М. Ю. Відейко, Т. Ю. Гошко // Археологія. - 2018. - N 4. - С. 79-85.
5. Гладилін В. М. Замітки до трипільської культури // Археологія. - 2010. - N 3. - С. 119-122.
6. Гусев С. О. Зооморфні зображення з трипільських поселень етапу VII Середнього Побужжя // Археологія. - 2021. - N 3. - С. 36-47.
7. Кочкін І. Трипільські пам'ятки Північно-Східного Прикарпаття // Історія України. Шк. світ. - 2012. - N 5/6. - С. 3-6.
8. Нові дослідження на трипільському поселенні Бодаки / Н. М. Скакун, О. В. Цвек, С. О. Гусев [та ін.] // Археологія. - 2012. - № 4. - С. 74-79. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arhl_2012_4_9
9. Овчинников Е. В. Розписна кераміка канівської групи Кукутень-Трипільля // Археологія. - 2012. - № 1. - С. 13-26. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arhl_2012_1_3
10. Рижов С. М. Результати досліджень трипільського поселення біля села Глибочок на Черкащині / С. М. Рижов, В. О. Шумова // Археологія. - 2021. - N 4. - С. 66-81.
11. Сегеда С. Трипільля в етнокультурній історії України // Українознавчий альманах. - 2010. - Вип. 2. - С. 135-137. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukralm_2010_2_43
12. Секерська О. П. Аналіз археозоологічного комплексу трипільського поселення Небелівка // Археологія. - 2017. - N 3. - С. 18-23.
13. Тарапата Д. О. Демографічний розвиток населення середньобузької локальної групи розвинутого Трипільля // Археологія. - 2014. - N 1. - С. 3-13.
14. Церна С. В. Антропоморфна кам'яна статуетка з поселення Рудь кукутень-трипільської культури // Археологія. - 2012. - № 1. - С. 55-62. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/arhl_2012_1_7
15. Цвек О. В. Вивчення пам'яток трипільської спільності Верхнього Подністров'я / О. В. Цвек, Н. М. Скакун, В. В. Терьохіна // Археологія. - 2017. - N 2. - С. 90-109.
16. Шатіло Л. О. До проблеми трипільського домобудівництва // Археологія. - 2010. - N 4. - С. 108-111.

Ukrainica

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА "УКРАЇНІКА"

electronic library "Ukrainica"

Оберіть нову

Трипільська культура в Електронній бібліотеці «Україніка»:

Енциклопедія Трипільської цивілізації : в 2 т. / голова редкол. Л. М. Новохатько ; Книжкова палата України ім. І. Федорова, Нац. комісія України у справах ЮНЕСКО. – Київ : Укрполіграфмедіа, 2004.

Т. 1, кн. 1 / Н. Б. Бурдо [та ін.]. – 704 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000719>

Т. 1, кн. 2 / Н. Б. Бурдо [та ін.]. – 319 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000984>

Т. 2 / [В. І. Балабіна та ін.]. – 655 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0010515>

Хвойко В. В. Раскопки 1901 г. в области трипольской культуры / Викентий Вячеславович Хвойко. – С.-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1904. – 27 с. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/0001573>

Ольжич О. О. Археологія / О. О. Ольжич ; упоряд. тексту: Ю. Рассемакін, С. Рижов ; НАН України, Фундація ім. О. Ольжича. – Київ: Вид-во ім. Олени Теліги, 2007. – 496 с.

В книзі зібрана більшість опублікованих досліджень О. Кандиби в області археології в перекладі на українську мову. Перш за все це дослідження трипільської культури, яка стала всесвітньо відомою також завдяки і роботам О. Кандиби, написаним в більшості англійською, німецькою та чеською мовами. <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/ukr0000015213>

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ
ТРИПІЛЬСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

ТОМ 1

Книжка

Книжка

Київ 2004

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ
ТРИПІЛЬСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

В ДРУГІЙ ЧАСТИНІ

Книжка

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

Київ 2004

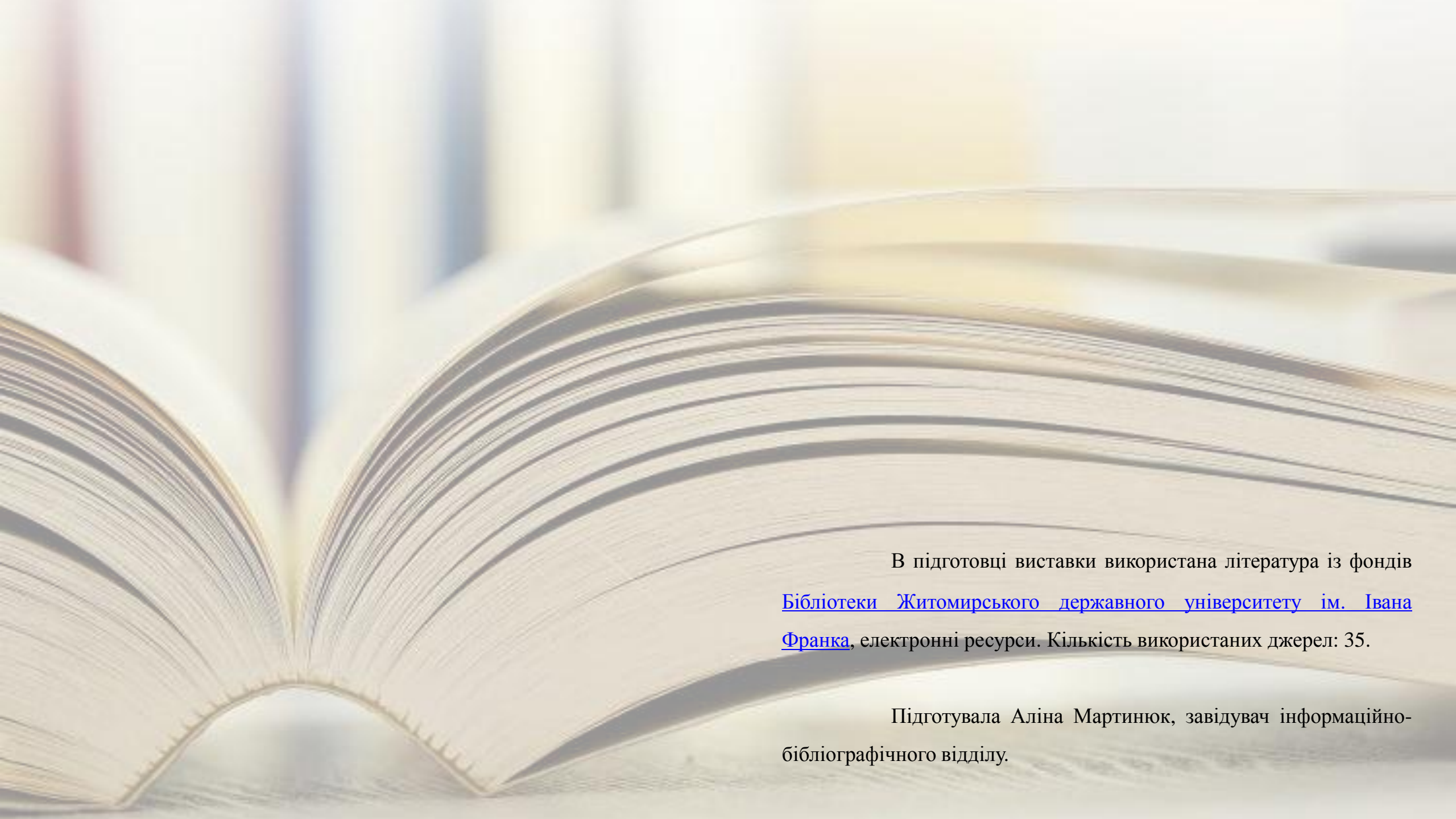
Київ 2004

АРХЕОЛОГІЯ

Дивовижну колекцію артефактів та інформації про Трипільську культуру можна переглянути на [онлайн-ресурсі Державного історико-культурного заповідника «Трипільська культура»](#).

В підготовці виставки використана література із фондів [Бібліотеки Житомирського державного університету ім. Івана Франка](#), електронні ресурси. Кількість використаних джерел: 35.

Підготувала Аліна Мартинюк, завідувач інформаційно-бібліографічного відділу.